

احکام و ضوابط

مطابق با فتاوی ولی امر مسلمین،
حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای مدظله العالی

تهیه و تنظیم: گروه فرهنگی یاران خمینی (ره)

توضیح ضروری:

۱- در تدوین این جزوه، از فتاوا و استفتائات رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی استفاده شده است.

(لازم به ذکر است؛ در مسائلی که حکمی از طرف معظم له در دسترس نبود، از رساله حضرت امام خمینی استفاده گردید.)

۲- به تمام احکام و مسائل وضوی ذکر شده در رساله‌ها که مورد ابتلای شما می‌باشد، در این جزوه اشاره شده است. بنابراین مطالعه‌ی این جزوه، شما را از مراجعه به کتاب‌های دیگر بی‌نیاز می‌سازد.

منابع : رساله توضیح المسائل (حضرت امام خمینی) - اجوبه الاستفتائات (امام خامنه‌ای) -
آموزش فقه (حجت الاسلام فلاح زاده) - احکام آموزشی (مرحوم حجت الاسلام مشغقی پور)

مقدمات نماز

برخی از مسائل مربوط به نماز، مربوط به «مقدمات نماز» است که نمازگزار باید قبل از نماز آن‌ها را مراعات کند.

مقدمات نماز: طاس و مق

ط : طهارت (وضو، غسل، تیمم) / ا : اِزاله (برطرف کردن) نجاست / س : ستر عورت (لباس نمازگزار) /
و : وقت نماز / م : مکان نمازگزار / ق : قبله

یکی از مقدمات نماز، کسب طهارت است و طهارت لازم برای نماز، دوگونه است:
طهارت باطنی، که نیاز به قصد قربت دارد و با انجام وضو، غسل یا تیمم به دست می‌آید.
طهارت ظاهری، که نیاز به قصد قربت ندارد و این همان پاکی بدن و لباس از نجاسات است. (ازاله نجاست)

معنا و فلسفه‌ی وضو

نمازگزار باید قبل از نماز، "وضو" بگیرد و خود را برای انجام این عبادت بزرگ آماده کند و در برخی از موارد باید "غسل" کند؛ یعنی تمام بدن را بشوید و هرگاه نتواند وضو بگیرد یا غسل کند، باید به جای آن، عمل دیگری به نام "تیمم" انجام دهد.

حضرت امام رضا علیه السلام درباره‌ی فلسفه‌ی وضو می‌فرماید:

يكون العبد طاهراً اذا قام بين يدي الجبار : زمينه پاکی هنگام ایستادن در برابر خداست.
مطيعاً له فيما امره : نشانه‌ی بندگی و اطاعت است.

نقیاً من الادناس و النجاسه : عامل دوری از آلودگی‌ها و نجاست است.
ذهاب الكسل و طرد النعاس : مایه‌ی دوری از کسالت و خواب آلودگی است.
و تزکیه الفؤاد للقیام : آماده‌سازی و رشد روحی برای نماز است.^۱

آیه و جوب وضو و چند نکته مهم

یا ایها الذین امنوا إذا قُمتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ...^۲

- واژه‌ی «قیام» هرگاه با حرف «الی» همراه شود، به معنای اراده کردن است : هرگاه تصمیم به نماز خواندن گرفتید.

- غَسَلَ : عبور دادن آب بر جسم

- آیدی : جمع کلمه‌ی ید است.

دست سه معنا دارد :

(۱) از نوک انگشتان تا مچ (۲) از نوک انگشتان تا مرفق (آرنج) (۳) از نوک انگشتان تا شانه

الی المرافق، قید کلمه‌ی آیدی است نه کلمه فاعسلوا؛ در نتیجه، دست‌ها باید تا مرفق (آرنج) شسته شود نه این که شستن تا مرفق باشد و دست‌ها تا مرفق را دو جور می‌توان شست : یکی از مرفق به پایین و دیگری از انگشتان به بالا.

صاحب مجمع البیان: تمام امت بر این مطلب اتفاق نظر دارند که وضوی کسی که از بالا به پایین می‌شوید، صحیح است.

- مسح: به معنای کشیدن است اما مس به معنای لمس کردن می‌باشد.

وامسحوا برؤوسکم : دلالت دارد بر اینکه مسح سر، فی الجمله واجب است نه بالجمله، ساده‌تر بگوییم مسح

مقداری از سر واجب است، نه همه‌ی آن. آن مقدار، کجای سر است؟ سنت عهده‌دار بیان آن است.

- از امام سؤال شد که چرا در وضو، بخشی از سر، مسح می‌شود؟ فرمودند: لمكان الباء، به خاطر حرف باء در کلمه‌ی برؤوسکم؛ زیرا معنای آن، قسمتی از سر است و اگر آیه و امسحوا برؤوسکم بود، در آن صورت باید همه‌ی سر را مسح می‌کردیم.

کیفیت وضو

۱- تفسیر نور، جلد سوم، ص ۳۷

۲- سوره مبارکه مائده، آیه ۶

۱- شستن صورت:

طول: از جایی که موی سر رویده تا آخر چانه.

عرض: فاصله بین شست و انگشت میانه. (نکته: برای آنکه یقین کند این مقدار کاملاً شسته شده، باید کمی اطراف آن را هم بشوید.)

- صورت و دست‌ها در وضو باید از بالا به پایین شسته شود و اگر از پایین به بالا بشوید، وضو باطل است.
- اگر پوست صورت از لای موها (ریش - ابرو) پیدا باشد، باید آب را به پوست برساند، و اگر پیدا نباشد، شستن مو کافی است و رساندن آب به زیر آن لازم نیست.
- اگر شک کند که پوست صورت از لای مو پیدا است یا نه، بنابر احتیاط واجب باید مو را بشوید و آب را به پوست هم برساند.

- شستن داخل بینی و مقداری از لب و چشم که در وقت بستن دیده نمی‌شود واجب نیست، ولی برای آنکه یقین کند از جاهایی که باید شسته شود چیزی باقی نمانده، واجب است مقداری از آنها را هم بشوید. و کسی که نمی‌داند باید این مقدار را بشوید اگر نداند در وضوهایی که گرفته این مقدار را شسته یا نه، نمازهایی که خوانده صحیح است.

۲- شستن دست راست: از آرنج تا نوک انگشتان.

۳- شستن دست چپ: از آرنج تا نوک انگشتان.

- برای آنکه یقین کند آرنج را کاملاً شسته، باید مقداری بالاتر از آرنج را هم بشوید.

- در وضو شستن صورت و دست‌ها مرتبه اول واجب و مرتبه دوم جایز و مرتبه سوم و بیشتر از آن حرام می‌باشد.

- ملاک برای تعیین هر بار، قصد انسان است، پس اگر به قصد بار اول شستن، چند مرتبه آب بریزد، اشکال ندارد.

- بین زن و مرد در افعال و کیفیت وضو فرقی نیست، جز این که برای مردها مستحب است که هنگام شستن آرنج از قسمت بیرونی آن شروع کنند و زن‌ها از قسمت داخلی آن.

۴- مسح سر:

۱) جای مسح: یک قسمت از چهار قسمت سر که بالای پیشانی است. (جلوی سر)

۲) مقدار واجب مسح: هر قدر باشد، کافی است (به مقداری که اگر کسی ببیند بگوید مسح کرد).

۳) احتیاط مستحب: به پهنای سه انگشت بسته و طول یک انگشت.

۴) احتیاط واجب آن است که مسح سر را با دست راست بکشد؛ ولی کشیدن مسح از بالا به پایین لازم نیست.

۵) لازم نیست مسح سر بر پوست آن باشد، بلکه بر موی جلوی سر هم صحیح است، ولی کسی که موی جلوی سر او به اندازه‌ای بلند است که اگر مثلاً شانه کند به صورتش می‌ریزد یا به جاهای دیگر سر می‌رسد، باید بیخ موها را مسح کند یا فرق سر را باز کرده، پوست سر را مسح نماید.

۶) اگر موهایی را که به صورت می‌ریزد یا به جاهای دیگر سر می‌رسد جلوی سر جمع کند و بر آنها مسح نماید یا بر موی جاهای دیگر سر که جلوی آن آمده مسح کند باطل است.

اگر شخص وضو گیرنده، هنگام شستن صورت و دست‌ها به قصد وضو، اقدام به باز و بسته کردن شیر آب نماید اشکال ندارد و به صحت وضو لطمه‌ای نمی‌زند؛ ولی اگر بعد از فراغت از شستن دست چپ و قبل از مسح با آن، دستش را روی شیری که خیس است بگذارد و آب وضوی دست با آب خارج از وضو، مخلوط شود، صحت مسح با رطوبتی که مختلط از آب وضو و آب خارج است، محل اشکال می‌باشد.

از آنجایی که مسح پاها باید با رطوبتی که از آب وضو در کف دو دست باقی مانده صورت بگیرد، لذا باید هنگام مسح سر، دست به قسمت بالای پیشانی نرسد و با رطوبت صورت برخورد نکند تا این که رطوبت دست که هنگام مسح پا به آن نیاز دارد با رطوبت صورت مخلوط نشود.

- برای مطالعه: کسی که در جلوی سرش موی مصنوعی گذاشته است؛ اگر موی مصنوعی به نحو کلاه‌گیس باشد، واجب است برای مسح، آن را بردارد؛ ولی اگر بر پوست سر کاشته شده و برداشتن آن ممکن نباشد یا مستلزم ضرر و مشقت باشد و با وجود موها قدرت بر رساندن رطوبت به پوست سر نباشد، مسح بر روی همین موها کافی است.

۵- مسح پای راست

۶- مسح پای چپ

الف) مقدار واجب مسح:

طول: محل مسح پا عبارت است از روی پا از سر یکی از انگشتان تا مفصل ساق.

عرض: هر اندازه باشد کافی است؛ هر چند به قدر یک انگشت باشد.

- اگر مسح پا، شامل سر انگشتان پا نباشد، بلکه فقط روی پا و مقداری از انگشتان مسح شود، وضو باطل و قضای نمازهای خوانده شده، واجب است. بلی اگر شک داشته باشد که آیا هنگام مسح، از سر انگشتان پا مسح می‌کرده است یا نه؟ وضو و نمازهای خوانده شده، محکوم به صحت است.

ب) احتیاط مستحب: به پهنای سه انگشت بسته و بهتر از آن مسح تمام روی پا.

مسائل مشترک مسح سر و پا:

- در مسح سر و روی پا باید دست را روی آنها بکشد، و اگر دست را نگهدارد و سر یا پا را به آن بکشد، وضو باطل است؛ ولی اگر موقعی که دست را می‌کشد سر یا پا مختصری حرکت کند، اشکال ندارد.

- اگر برای مسح، رطوبت در کف دست نمانده باشد، نمی‌تواند دست را با آب خارج، تر کند بلکه باید از اعضای دیگر وضو رطوبت بگیرد و با آن مسح نماید.

- اگر رطوبت کف دست فقط به اندازه مسح سر باشد، می‌تواند سر را با همان رطوبت مسح کند، و برای مسح پاها از اعضای دیگر وضو رطوبت بگیرد.

- جای مسح باید خشک باشد و اگر به قدری تر باشد که رطوبت کف دست به آن اثر نکند مسح باطل است، ولی اگر تری آن به قدری کم باشد که رطوبتی که بعد از مسح در آن دیده می‌شود، بگویند فقط از تری کف دست است، اشکال ندارد.

- محل مسح باید پاک باشد، پس اگر نجس باشد و نتواند برای مسح، آن را آب بکشد، باید تیمم نماید.

وضوی ارتماسی

- وضوی ارتماسی آن است که انسان، صورت و دست‌ها را به قصد وضو در آب فرو برد، یا آن‌ها را در آب فرو برده و به قصد وضو بیرون آورد.

- چون در وضوی ارتماسی نیز، باید ترتیب مراعات شود و دست و صورت از بالا به پایین شسته شود، بنابراین، وضوی ارتماسی به گونه‌های زیر انجام می‌شود:

به قصد وضو، صورت را از پیشانی، یا دست را از آرنج در آب فرود برد و تا موقعی که آن‌ها را از آب بیرون می‌آورد و ریزش آب تمام می‌شود، به نیت وضو باشد. (چون آبی که در دست می‌ماند و در مسح به کار می‌رود، باید آب وضو باشد).

بدون قصد وضو، صورت یا دست را در آب فرو برد و به قصد وضو بیرون آورد که صورت را باید ابتدا از پیشانی بیرون آورد و دست‌ها را از آرنج.

- اگر بعضی از اعضای وضو را ارتماسی و بعضی را غیر ارتماسی انجام دهد، اشکال ندارد.

- در وضوی ارتماسی فقط دو بار می‌توان صورت و دست‌ها را داخل آب کرد: بار اول واجب، بار دوم جایز است و بیش از آن مشروع نیست و در مورد دست‌ها، باید قصد شستن وضویی آن‌ها هنگام خارج کردن آن‌ها از آب باشد تا بتوان از این طریق مسح را با آب وضو انجام داد.

وضوی افرادی که دست یا پایشان قطع شده

- کسی که یک دست او پایین‌تر از آرنج قطع شده، باید در وضو قسمت باقیمانده‌ی آن را بشوید و اگر کف دست را ندارد با دست دیگر، مسح سر و پاها را انجام دهد و اگر از آرنج یا بالاتر قطع شده، شستن آن دست ساقط است.

- کسی که هر دو دست او قطع شده، اگر از یکی یا هر دو دست چیزی از آرنج به پایین باقی مانده است، باید آن را بشوید و چنانچه با باقیمانده‌ی دست نتواند مسح کند، باید برای مسح نایب بگیرد.
- کسی که پای او قطع شده و چیزی از محل مسح (هرچند کم باشد) باقی نمانده، مسح آن پا ساقط است.

وضوی جبیره‌ای

دوایی که بر زخم می‌بندند و چیزی که با آن زخم یا عضو شکسته را می‌بندند، " جبیره " نام دارد.
- اگر جبیره تمام صورت یا تمام یکی از دستها فرا گرفته باشد باز احکام جبیره جاری و وضوی جبیره‌ای کافی است، ولی اگر بیشتر اعضای وضو را گرفته باشد، بنابر احتیاط، باید جمع نماید بین عمل جبیره و تیمم، اگر چه کفایت تیمم در این صورت بعید نیست.
- اگر جبیره تمام اعضای وضو را گرفته باشد، باید تیمم بنماید.
- کسی که در کف دست و انگشتها جبیره دارد و در موقع وضو دست تر روی آن کشیده است می‌تواند سر و پا را با همان رطوبت مسح کند یا از جاهای دیگر وضو رطوبت بگیرد.
- اگر جبیره تمام پهنای روی پا را گرفته ولی مقداری از طرف انگشتان و مقداری از طرف بالای پا باز است، باید جاهایی که باز است روی پا را و جایی که جبیره است روی جبیره را مسح کند.
- اگر در صورت یا دستها چند جبیره باشد، باید بین آنها را بشوید. و اگر جبیره‌ها در سر یا روی پاها باشد، باید بین آنها را مسح کند. و در جاهایی که جبیره است باید بدستور جبیره عمل نماید.
- اگر جبیره بیشتر از معمول اطراف زخم را گرفته و برداشتن آن ممکن نیست، باید به دستور جبیره عمل کند، و بنابر احتیاط واجب تیمم هم بنماید و اگر برداشتن جبیره ممکن است باید جبیره را بردارد، پس اگر زخم در صورت و دست است اطراف آن را بشوید و اگر در سر یا روی پاها است اطراف آن را مسح کند و برای جای زخم به دستور جبیره عمل نماید.

شرایط وضو

الف) شرایط وضو گیرنده:

- ۱- با قصد قربت یعنی برای انجام فرمان خداوند عالم وضو بگیرد. (نیت)
- لازم نیست نیت وضو را به زبان بگوید یا از قلب خود بگذراند، ولی باید در تمام وضو متوجه باشد که وضو می‌گیرد، به طوری که اگر از او پرسند چه می‌کنی؟ بگوید وضو می‌گیرم.
- در وضو، قصد قربت کافی است و لازم نیست نیت وجوب یا استحباب کند؛ یعنی لازم نیست نیت کند وضوی واجب است یا مستحب.
- بعد از آن که وضو به طور صحیح محقق شد، تا زمانی که باطل نشده است، انجام هر عمل مشروط به طهارت، با آن جایز است.
- برای هر نمازی وضوی جداگانه لازم نیست. بلکه با یک وضو تا زمانی که باطل نشده می‌تواند هر مقدار نماز که می‌خواهد بخواند. وضو به قصد طهارت از نظر شرعی، مستحب و مطلوب است و خواندن نماز با وضوی مستحب، جایز است.
۲- استعمال آب برای او مانعی نداشته باشد.
کسی که می‌داند اگر وضو بگیرد مریض می‌شود یا می‌ترسد که مریض شود، باید تیمم کند و اگر وضو بگیرد باطل است؛ ولی اگر نداند که آب برای او ضرر دارد و وضو بگیرد و بعد بفهمد که ضرر داشته، وضویش صحیح است.

ب) شرایط آب و ظرف وضو:

- ۱- آب پاک باشد.
 - ۲- آب مطلق باشد.
- وضو با آب نجس و آب مضاف باطل است؛ اگر چه انسان نجس بودن یا مضاف بودن آن را نداند یا فراموش کرده باشد. و اگر با آن وضو، نمازی هم خوانده باشد، باید آن نماز را دوباره با وضوی صحیح بخواند.

- کسی که پس از جستجوی آب، آب آلوده و کثیفی را پیدا کند؛ اگر آن آب، پاک و مطلق باشد و استعمال آن ضرری نداشته باشد و خوف ضرر هم در بین نباشد، واجب است وضو بگیرد و نوبت به تیمم نمی‌رسد.
۳- آب مباح باشد.

- در این موارد وضو، باطل است:

وضو گرفتن با آبی که صاحب آن راضی نیست (راضی نبودن آن معلوم است).

آبی که معلوم نیست صاحب آن راضی است یا نه.

آبی که وقف افراد خاصی است؛ مانند حوض برخی از مدارس و وضوخانه‌ی بعضی از هتل‌ها و مسافرخانه‌ها و ...

- وضو گرفتن در نهرهای بزرگ اگر چه انسان نداند که صاحب آنها راضی است، اشکال ندارد. ولی اگر صاحب آنها از وضو گرفتن نهي کند، احتیاط واجب آن است که با آب آنها وضو نگیرند.

- اگر فراموش کند آب غصبی است و با آن وضو بگیرد صحیح است.

- مکانی که آب آن برای وضو گرفتن همه‌ی نمازگزاران به طور مطلق قرار داده شده است، استفاده از آن مانع شرعی ندارد.

- هر یک از مشترکین ساختمان‌های مسکونی و غیر مسکونی، از نظر شرعی به مقداری که از امکانات مشترک استفاده می‌کند، نسبت به هزینه‌ی خدمات - از قبیل هزینه‌ی آب سرد و گرم، تهویه، نگهبان و

مانند آن - مدیون است، و اگر از پرداخت پول آب امتناع کند، وضو و غسل او محل اشکال بلکه باطل است.

۴- ظرف آب وضو، مباح باشد.

۵- ظرف آب وضو، طلا و نقره نباشد.

ج) شرایط اعضای وضو :

۱- اعضای وضو در موقع شستن و مسح باید پاک باشد.

- اگر پیش از تمام شدن وضو، جایی را که شسته یا مسح کرده نجس شود، صحیح است.

- اگر غیر از اعضای وضو جایی از بدن نجس باشد، وضو صحیح است. ولی اگر مخرج را از بول یا غائط تطهیر نکرده باشد، اولی آن است که اول آن را تطهیر کند، بعد وضو بگیرد.

- اگر در صورت یا دست‌ها، بریدگی یا زخمی است که خون آن بند نمی‌آید و آب برای آن ضرر ندارد، باید در آب کر یا جاری فرو برد و قدری فشار دهد که خون بند بیاید بعد به دستوری که گفته شد وضوی ارتماسی بگیرد.

- اگر بعد از وضو شک کند آیا موضعی را که از قبل نجس بوده، تطهیر کرده و سپس وضو گرفته یا نه، چنانچه در هنگام وضو توجه به پاکی و نجسی آن جا نداشته است وضو باطل است؛ ولی اگر می‌داند یا احتمال می‌دهد که به پاکی و نجسی آن توجه داشته وضو درست است؛ ولی در هر صورت باید آن موضع را آب بکشد.

۲- مانعی از رسیدن در اعضای وضو نباشد.

- اگر می‌داند چیزی به اعضای وضو چسبیده، ولی شک دارد که از رسیدن آب جلوگیری می‌کند یا نه، باید آن را برطرف کند یا آب را به زیر آن برساند.

- اگر زیر ناخن چرک باشد، وضو اشکال ندارد. ولی اگر ناخن را بگیرند، باید برای وضو آن چرک را برطرف کنند. و نیز اگر ناخن بیشتر از معمول بلند باشد، باید چرک زیر مقداری را که از معمول بلندتر است برطرف نمایند.

- جایی را که باید شست و مسح کرد هر قدر چرک باشد اگر چرک آن مانع از رسیدن آب به بدن نباشد اشکال ندارد.

- چربی‌هایی که به طور طبیعی در مو و صورت به وجود می‌آید، مانع محسوب نمی‌شود مگر آن که به حدی باشد که مانع از رسیدن آب به پوست و مو گردد.

- اگر پیش از وضو بداند که در بعضی از اعضای وضو مانعی از رسیدن آب هست و بعد از وضو شک کند که در موقع وضو آب را به آنجا رسانده یا نه، وضوی او صحیح است. ولی اگر بداند که موقع وضو ملتفت آن مانع نبوده، باید دوباره وضو بگیرد.

- اگر بعد از وضو چیزی که مانع از رسیدن آب است در اعضای وضو ببیند و نداند موقع وضو بوده یا بعد پیدا شده، وضوی او صحیح است. ولی اگر بداند که در وقت وضو ملتفت آن مانع نبوده، احتیاط واجب آن است که دوباره وضو بگیرد.

- اگر بعد از وضو شک کند چیزی که مانع رسیدن آب است در اعضای وضو بوده یا نه، وضو صحیح است. - خطوط قلم خودکار و لکه‌های رنگ و چربی و کرم در صورتی که رنگ بدون جرم باشد، مانع وضو نیست؛ ولی اگر جرم داشته باشد (روی پوست را گرفته) باید برطرف شود.

(امام خامنه‌ای: جوهر در صورتی که دارای جرم بوده و مانع از رسیدن آب به پوست شود، باعث بطلان وضو می‌شود و تشخیص این موضوع بر عهده‌ی مکلف می‌باشد.)

- اگر شک کند به اعضای وضو چیزی که مانع از رسیدن آب است، چسبیده یا نه، چنانچه احتمال آن در نظر مردم به جا باشد - مثل آن که بعد از گل‌کاری احتمال بدهد که گل به دست او چسبیده - باید واریسی کند یا به قدری دست بمالد که اطمینان پیدا کند که اگر بوده برطرف شده یا آب به زیر آن رسیده است.

(د) شرایط کیفیت وضو:

۱- ترتیب را در شستن و مسح کردن‌ها رعایت کند.

- کارهای وضو باید بدین ترتیب انجام شود: شستن صورت، شستن دست راست، شستن دست چپ، مسح سر، مسح پای راست، مسح پای چپ.

- اگر ترتیب اعضای وضو به هم بخورد، وضو باطل است، حتی اگر پای چپ و راست را همزمان مسح کند.

۲- کارهای وضو را پشت سر هم انجام دهد. (مُوالات)

- اگر بین کارهای وضو به قدری فاصله شود که وقتی می‌خواهد جایی را بشوید یا مسح کند، رطوبت جاهایی که پیش از آن شسته یا مسح کرده خشک شده باشد، وضو باطل است و اگر فقط رطوبت جایی که

جلوتر از محلی است که می‌خواهد بشوید یا مسح کند خشک شده باشد، مثلاً موقعی که می‌خواهد دست چپ را بشوید رطوبت دست راست خشک شده باشد و صورت تر باشد، وضو صحیح است.

– اگر کارهای وضو را پشت سر هم بجا آورد، ولی به واسطه گرمای هوا یا حرارت زیاد بدن و مانند اینها رطوبت خشک شود، وضوی او صحیح است.

– راه رفتن در بین وضو اشکال ندارد. پس اگر بعد از شستن صورت و دست‌ها چند قدم راه برود و بعد سر و پا را مسح کند، وضوی او صحیح است.

۳– کارهای وضو را خودش در حال اختیار انجام دهد. (مُباشرت – از دیگران کمک نگیرد)

– کسی که نمی‌تواند وضو بگیرد، باید نایب بگیرد که او را وضو دهد و چنانچه مزد هم بخواهد، در صورتی که بتواند باید بدهد؛ ولی خود او باید نیت وضو کند.

– کسی که در وضو از دیگری کمک می‌گیرد، هر کدام از کارهای وضو را که می‌تواند به تنهایی انجام دهد، نباید در آن عمل کمک بگیرد.

– کسی که دیگری را وضو می‌دهد، در مسح باید دست او را بر سر و پاهایش بکشد، مگر آن‌که ممکن نباشد، که در آن صورت باید از دست او رطوبت بگیرد و با دست خود، مسح او را انجام دهد و چنانچه ممکن است بنا بر احتیاط واجب تیمم هم بنماید.

– اگر شخص دیگری آب را در دست وضو گیرنده بریزد و وضو گیرنده خودش آن را بر اعضا می‌ریزد و می‌شوید، وضو باطل نیست ولی این‌گونه کمک گرفتن مکروه است.

هـ) شرایط زمان وضو: به مقدار وضو و نماز وقت باشد.

– هرگاه وقت به قدری تنگ است که اگر وضو بگیرد، تمام نماز یا مقداری از آن بعد از وقت خوانده می‌شود، باید تیمم کند. ولی اگر برای وضو و تیمم یک اندازه وقت لازم است، باید وضو بگیرد.

– کسی که در تنگی وقت نماز باید تیمم کند، اگر وضو بگیرد، صحیح است، چه برای آن نماز وضو بگیرد یا برای کار دیگر.

موجبات وضو

وضو نسبت به اعمالی که با طهارت انجام داده می‌شود، یکی از حالت‌های زیر را خواهد داشت :

الف) شرط صحت عمل (اگر آن عمل بدون وضو انجام شود، صحیح نیست.)

۱- نماز (تمام نمازهای واجب و مستحب باید با وضو انجام داده شود، به جز نماز میت که بدون وضو نیز صحیح است؛ ولی مستحب است با وضو خوانده شود.)

۲- اجزاء فراموش شده‌ی نماز (اگر نماز گزار تشهد یا یک سجده از دو سجده‌ی نماز را فراموش کند، باید پس از نماز، قضای آن را بجا آورد و در حال قضای سجده و تشهد، باید با وضو باشد.)

۳- طواف (طواف کعبه که جزئی از اعمال عمره و حج است باید با وضو بجا آورده شود.)

ب) شرط جواز عمل و حرام نبودن (اگر آن عمل، بدون وضو انجام بگیرد، حرام است)

۱- مسّ نوشته‌ی قرآن

۲- مسّ اسم خداوند و صفات خاص او.

۳- به احتیاط واجب، مسّ اسم پیامبران و امامان و فرشتگان علیهم السلام

ج) شرط کمال عمل (برای درک ثواب یا ثواب بیشتر) مانند قرائت قرآن.

د) رفع کراهت عمل، مانند غذا خوردن در حال جنابت که با وضو کراهت آن رفع می‌شود.

چند مسئله:

۱- کسی که وضو ندارد نباید جایی از بدن خود را به این نوشته‌ها برساند:

• خط قرآن؛ ولی ترجمه‌ی آن اشکال ندارد.

• اسم خداوند به هر زبانی که نوشته شده باشد؛ مانند: «الله»، «خدا»، «God».

• نام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، امامان علیهم السلام و حضرت زهرا علیها السلام، اگر هتک و بی‌احترامی باشد؛ و

بنابراحتیاط واجب چنانچه بی‌احترامی هم نباشد، مسّ ننماید.

۲- در حرام بودن مسّ قرآن بدون طهارت، بین این موارد فرقی نیست:

• با دست باشد یا سایر اجزای بدن (به جز مو).

• ابتدای به مسّ باشد یا ادامه‌ی آن. بنابراین اگر دست او بر خط قرآن بود و متوجه شد ولی دست

را برنداشت، مرتکب حرام شده است.

• خط آن معمول و متعارف باشد و یا متعارف نباشد؛ مثل خط کوفی.

• نوشته، با قلم باشد یا چاپ یا گچ یا غیر آن.

• نوشته بر جسته باشد یا گود؛ مانند سنگ قبر.

• حرفی است که خوانده می‌شود یا خوانده نمی‌شود مانند الف در «قالوا».

• نوشته‌ی قرآنی در قرآن باشد یا در غیر قرآن، مثلاً آیه‌ای یا کلمه‌ای از قرآن در کتابی نوشته شده

باشد و یا حتی مثلاً نصف کلمه را بریده باشند.

• آنچه قرآن بر آن نوشته شده، فرقی نیست بین این که، کاغذ باشد یا چوب یا سنگ یا لباس یا دیوار

و مانند آن.

• به طور عادی نوشته شده یا برعکس؛ مثل

۳- مس در موارد زیر حرام نیست:

• مس خطوط قرآن با مو «گرچه احتیاط مستحب، ترک آن است».

• مس از پشت شیشه یا پلاستیک، که در واقع مسّ خطوط نمی‌باشد.

• مس مابین حروف و فضای خالی درون حروف؛ مانند فضای «ح»، «ن» و ...

• مس ورق قرآن و حواشی و مابین سطور و جلد آن (گرچه مکروه است).

• ترجمه‌ی قرآن به هر لغتی باشد، مگر اسم خداوند.

- ۴- کلماتی که مشترک بین لغات قرآن و غیر آن است، اگر قصد نویسندگانه، کلمه‌ی قرآنی بوده است، مسّ آن جایز نیست و اگر قصد او قرآن نبوده، جایز است.
- ۵- مسّ آرم جمهوری اسلامی ایران بدون طهارت، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.

برای این کارها، وضو گرفتن مستحب است:

- نماز میّت.
- رفتن به مسجد و حرم امامان.
- خواندن قرآن.
- همراه داشتن قرآن.
- خوابیدن.
- رساندن جایی از بدن به جلد یا حاشیه‌ی قرآن.
- زیارت اهل قبور.

شکایات وضو

- کسی که نمی‌داند وضو گرفته یا نه، باید وضو بگیرد.
- اگر شک کند که وضوی او باطل شده یا نه، بنا می‌گذارد که وضوی او باقی است. (قاعده استصحاب) ولی اگر بعد از بول استبراء نکرده و وضو گرفته باشد و بعد از وضو رطوبت از او بیرون آید که نداند بول است یا چیز دیگر، وضوی او باطل است.
- اگر انسان در بین نماز شک کند وضو گرفته یا نه، نمازش باطل است.
- اگر پس از خواندن نماز، شک کند با وضو بوده یا نه، نماز خوانده شده صحیح است؛ ولی برای نمازهای بعدی باید وضو بگیرد. (مثال: ایجاد شک بین نماز مغرب و عشا؛ مغرب صحیح است، برای عشا باید وضو بگیرد.)
- اگر انسان پس از وضو شک کند، مانعی بر اعضای وضو بوده یا نه، به شک اعتنا نمی‌شود و وضو صحیح است.
- اگر می‌داند چیزی بر اعضای وضو چسبیده؛ ولی شک دارد که از رسیدن آب جلوگیری می‌کند یا نه، باید آن را برطرف کند یا آب را زیر آن برساند.

- اگر بعد از وضو چیزی که مانع از رسیدن آب است در اعضای وضو ببیند و نداند هنگام وضو بوده یا بعد پیدا شده، وضوی او صحیح است؛ ولی اگر بداند که در وقت وضو گرفتن ملتفت آن مانع نبوده، احتیاط واجب آن است که دوباره وضو بگیرد.

- کسی که در کارهای وضو و شرایط آن مثل پاک بودن آب و غصبی نبودن آن خیلی شک می‌کند، باید به شک خود اعتنا نکند.

مُبطلات وضو

چگونه وضو باطل می‌شود؟

- ۱- خارج شدن ادرار یا مدفوع از انسان.
- ۲- خارج شدن باد معده و روده از مخرج غائط.
- ۳- خواب، چنانچه گوش نشنود و چشم نبیند.
- ۴- چیزهایی که عقل را از بین می‌برد؛ مانند دیوانگی، مستی، بیهوشی.
- ۵- آنچه سبب غسل شود؛ مانند جنابت و مسّ میت.

چند مسأله :

- وضو گرفتن به نیت طهارت و با وضو بودن صحیح است و با همان وضو می‌تواند نماز بخواند یا هر کاری که نیاز به طهارت دارد انجام دهد.
- با وضوی صحیح، خواه برای عمل واجب باشد یا عمل مستحب، هرگونه عمل واجب یا مستحب که مشروط به طهارت است می‌توان انجام داد.
- وضو گرفتن قبل از وقت نماز به نیت نماز مانع ندارد؛ مثلاً قبل از ظهر برای آن که با این وضو، نماز ظهر بخواند وضو می‌گیرد.
- حکم کلی : تمام نمازها باید با طهارت خوانده شود به جز نماز میت.

برخی از مستحبات وضو

- مسواک کردن، هرچند با انگشت.
- شستن دست‌ها قبل از شروع وضو.
- مضمضه (آب در دهان گرداندن) و استنشاق (آب در بینی کردن و فرو ریختن).
- آب را در دست راست بریزد، هرچند برای شستن دست راست؛ بدین معنا که اول آب را در دست راست بریزد، سپس در دست چپ و بعد بر دست راست بریزد.

- خواندن دعاهای وارده، هنگام وضو و بعد از آن.
- برای شستن بار اول دست‌ها، مردان آب را بر قسمت بیرونی آرنج بریزند.
- آب را بر قسمت بالای عضو بریزد.
- برای شستن، دست بر اعضا بکشد، هر چند بدون کشیدن دست، شسته شود.
- پس از اتمام وضو « آیت الکرسی » بخواند.
- هنگام شستن صورت، چشم‌ها را باز بگذارد.

اللهم وفقنا لما تحب و ترضی

در پناه مهدی فاطمه (س) موفق باشید.